

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира Винниченка**

**Факультет психології та історії
Кафедра філософії та соціальних наук**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

Харченко Ю.В.

« 28 » серпня 20 25 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«КРАЄЗНАВСТВО І ТУРИЗМ»

Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**

Галузь знань: **A Освіта**

Спеціальність: **A4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)**

Предметна спеціальність: **07 Географія**

Освітня програма: **«Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота»**

Форма навчання: **денна**

Група: **ГК25Б**

Робоча програма навчальної дисципліни **краєзнавство і туризм**

розроблена на основі освітньо-професійної програми **«Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота»**

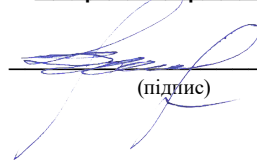
навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня **першого (бакалаврського)** за спеціальністю **A4 Середня освіта**, предметною спеціальністю **07 Географія**

Розробники: **Онойко Юрій Юрійович**, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри філософії та соціальних наук

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри **філософії та соціальних наук**

Протокол від «28» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри _____ **філософії та соціальних наук** _____

(підпис)

_____ **Харченко Ю.В.** _____
(прізвище та ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни **краєзнавство і туризм** для студентів спеціальності **A4 Середня освіта**, предметної спеціальності **07 Географія** за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. – ЦДПУ імені В. Винниченка, 2025. – 21 с.

© Онойко Ю.Ю., 2025 рік

© ЦДПУ імені В. Винниченка, 2025 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань А Освіта	Нормативна
Загальна кількість годин – 150	Спеціальність: А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями) Предметна спеціальність: 07 Географія	Рік підготовки
		1-2-й
		Семестр
		2-3-й
		Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 (2 сем.); 1 (3 сем.)	Освітня програма: «Середня освіта (Географія) та красназнавчо-туристична робота»	30 год.
		Практичні
		22 год.
	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Самостійна робота
		98 год.
		Вид контролю:
		екзамен (4 сем.)

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Головною метою курсу є формування у здобувачів вищої освіти системи теоретичних знань та практичних вмінь з організації та проведення туристсько-краєзнавчих подорожей з активними засобами пересування. Отримані знання та сформовані вміння знадобляться в подальшому під час навчальних польових географічних практик, під час організації краєзнавчо-туристичної діяльності в закладах освіти.

Завдання вивчення дисципліни

- **навчальні:** забезпечити засвоєння студентами необхідного обсягу теоретичних та прикладних знань з курсу «Краєзнавство і туризм»;
- **методологічні:** формувати у студентів вміння організовувати процес краєзнавчих досліджень, оволодіння методологічним апаратом туристсько-краєзнавчих досліджень;
- **дослідницькі:** формувати у студентів вміння самостійно проводити краєзнавчі дослідження географічних об'єктів, явищ і процесів, та залучати до цього процесу учнів (зокрема в рамках роботи Малої академії наук учнівської молоді);
- **практичні:** навчити студентів виконувати курсові та магістерські проекти, згідно сучасних вимог оформлювати наукову звітність; підготувати студентів до виконання обов'язків організатора краєзнавчо-туристичної роботи, виробити вміння самостійно отримувати нові знання, в доступній формі з використанням різних методів та технологій доносити інформацію до інших.

Студенти повинні на практиці застосувати отримані знання щодо ефективної організації краєзнавчо-туристичної роботи. З цією метою програмою курсу передбачено виконання ряду практичних робіт.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Краєзнавство і туризм» у студента мають бути сформовані такі **компетентності за освітньо-професійною програмою** «Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (ЦДПУ, 2025): **інтегральна компетентність (ІК)** – здатність розв'язувати професійні проблеми та спеціалізовані практичні завдання в галузі середньої освіти та організації краєзнавчо-туристичної роботи, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук та географічної науки, застосовувати інноваційні технології в роботі, критично та творчо мислити.

загальні	фахові
	ФК14 – здатність реалізовувати краєзнавчий підхід на уроках географії, у позакласній та позашкільній діяльності. ФК15 – здатність застосовувати знання теоретичних основ рекреаційної географії, краєзнавства та туризму в професійній діяльності, характеризувати закономірності просторової організації рекреаційних та туристичних ресурсів світу, окремих країн та України. ФК16 – здатність організовувати краєзнавчо-туристичну роботу в закладах освіти, планувати та проводити краєзнавчо-туристичні заходи, розробляти туристичні маршрути і тури відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці, основ гігієнічного та медичного забезпечення, особливостей фізичного розвитку учнів. ФК17 – здатність організовувати шкільне та туристичне краєзнавство, проводити краєзнавчо-туристичні дослідження своєї місцевості, збирати, упорядковувати і використовувати краєзнавчі матеріали, працювати з різними джерелами краєзнавчої інформації. ФК18 – здатність розробляти різні види екскурсій з урахуванням пізнавальних потреб, культури, релігії рекреанта, на підставі знань ресурсів рекреаційного регіону, існуючих технологій розробки екскурсійної програми, методик проведення екскурсій; володіння методикою організації музейної справи.

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

Вивчивши дисципліну «Краєзнавство і туризм» студенти зможуть моделювати, організовувати та проводити краєзнавчо-туристичні заходи, розробляти туристичні маршрути відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці, основ гігієнічного та медичного забезпечення, особливостей фізичного розвитку учнів, навчатися організовувати шкільне та туристичне краєзнавство, проводити краєзнавчо-туристичні дослідження своєї місцевості, збирати, упорядковувати та використовувати краєзнавчі матеріали, працювати з різними джерелами краєзнавчої інформації.

Вивчення дисципліни «Краєзнавство і туризм» забезпечує досягнення у студентів таких **програмних результатів навчання за освітньо-професійною програмою** «Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (ЦДПУ, 2025):

ПРН6 – знає та розуміє закономірності територіальної організації суспільного виробництва, населення, культури та релігій, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах, в Україні та її регіонах.

ПРН22 – застосовує знання теоретичних основ рекреаційної географії, краєзнавства та туризму в професійній діяльності, характеризує закономірності просторової організації рекреаційних та туристичних ресурсів світу, окремих країн та України.

ПРН23 – моделює, організовує та проводить краєзнавчотуристичні заходи, вміє розробляти туристські маршрути та тури відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці, основ гігієнічного та медичного забезпечення, особливостей фізичного розвитку учнів.

ПРН24 – організовує шкільне та туристичне краєзнавство, проводить краєзнавчо-туристичні дослідження своєї місцевості, збирає, упорядковує і використовує краєзнавчі матеріали, вміє працювати з різними джерелами краєзнавчої інформації

ПРН25 – розробляє різні види екскурсій з урахуванням пізнавальних потреб, культури, релігії рекреанта, на підставі знань ресурсів рекреаційного регіону, існуючих технологій розробки екскурсійної програми, методик проведення екскурсій; володіє методикою організації музейної справи.

1.4. Міжпредметні зв'язки

З метою успішного оволодіння матеріалом навчального курсу «Краєзнавство і туризм» студент повинен мати базові знання та вміння з географії (в тому числі картографії та топографії), знання з історії як мінімум на рівні шкільного курсу (в тому числі історії рідного краю), базові знання та вміння з курсу безпеки життєдіяльності.

2. Програма навчальної дисципліни

ВСТУП

Курс розрахований на студентів, які навчаються за предметною спеціальністю 014.07 Середня освіта (Географія) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на освітньо-професійній програмі «Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота» та викладається в третьому і четвертому семестрах з метою ознайомлення студентів із організацією, принципами, методикою проведення краєзнавчо-туристичної роботи в закладах освіти.

Лекційний курс розкриває перед студентами теоретичні основи ефективної та доцільної організації краєзнавчо-туристичної роботи, основне нормативно-правове забезпечення даного виду діяльності.

Практичні заняття спрямовані на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами під час прослуховування лекційного курсу, узагальнення отриманої інформації, вироблення практичних навичок і вмінь ефективно організовувати краєзнавчо-туристичну роботу, аналізувати отримані результати краєзнавчих досліджень, на основі цього формувати важливі висновки.

Програмою також передбачено самостійне опрацювання деяких тем з курсу, а також написання рефератів, підготовка доповідей.

Змістовний розділ №1

Туризм як соціально-економічна система. Теоретико-методологічні основи та історія розвитку туризму і шкільного краєзнавства Нормативно-правове регулювання краєзнавчо-туристичної діяльності в закладах освіти України

Сутність та особливості туризму. Функції туризму. Теоретико-методологічні основи краєзнавства.

Поняття про туризм та його функції і дисфункції. Туризм і рекреація. Класифікація туризму. Сутність спортивного туризму. Поняття про туристсько-спортивний маршрут. Форми туристсько-спортивної діяльності. Сутність та різноманітність організаційних форм краєзнавства. Зміна підходів до розуміння поняття «шкільне краєзнавство». Предмет, функції та завдання шкільного краєзнавства. Принципи діяльності шкільного краєзнавства. Змістовні напрямки шкільного краєзнавства. Джерела краєзнавчих знань. Загальнонаукові, міждисциплінарні та інтерактивні методи шкільного краєзнавства.

Історія розвитку туризму та шкільного краєзнавства у світі та Україні.

Основні етапи розвитку туризму в світі та Україні. Становлення шкільного краєзнавства в часи Київської Русі та в братських школах XVI-XVII ст. Особливості розвитку шкільного краєзнавства на теренах України в XVIII- XIX ст. Внесок К.Д. Ушинського, «Руської трійці» та Софії Русової у розвиток шкільного краєзнавства. Розвиток краєзнавства у школах України в радянський період. Шкільне краєзнавство часів незалежної України. Проблеми та перспективи розвитку шкільного краєзнавства а сучасному етапі.

Нормативно-правове забезпечення краєзнавчо-туристичної діяльності в закладах освіти.

Глобальний етичний кодекс туризму, хартія туризму, Основні нормативно-правові акти, які регулюють краєзнавчо-туристичну роботу в закладах освіти України. Закон України «Про туризм». Зміст Інструкції щодо організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю. Інструкція щодо організації та проведення туристсько-спортивних походів з учнівською та студентською молоддю. Положення про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії.

Змістовний розділ №2

Туристичні ресурси України як основа формування туристично-рекреаційного комплексу

Сутність та значення туристичних ресурсів.

Поняття «туристичні ресурси» та «туристичний (туристсько-краєзнавчий, туристсько-рекреаційний) потенціал». Сутність і особливості освоєння туристичних ресурсів. Об'єкт, предмет та основні завдання наукової дисципліни «Туристичні ресурси України». Туристичні, туристично-рекреаційні та краєзнавчо-туристичні ресурси, їх основні властивості. Регіоналізація в аналізі туристичних ресурсів – важливий напрямок геотуристичних досліджень. Історичні передумови освоєння туристично-ресурсного потенціалу України: історична періодизація, наукова спадщина. Методи комплексної оцінки потенціалу геотуристичних систем. Сучасний стан та напрямки геотуристичних досліджень. Наукові центри та установи дослідження туристично-ресурсного потенціалу України.

Різноманіття та класифікація туристичних ресурсів.

Наукові підходи до систематики та класифікації туристичних ресурсів. Наукова сутність та суспільне значення туристсько-рекреаційної діяльності у природному середовищі. Функції рекреаційного природокористування. Передумови використання природних та суспільних ресурсів і об'єктів для туристсько-краєзнавчих цілей. Критерії та методика класифікації туристичних ресурсів. Різні схеми класифікації туристичних ресурсів.

Природні краєзнавчо-туристичні ресурси.

Потенціал природних краєзнавчо-туристичних ресурсів України, їх різноманіття. Кліматичні туристські ресурси: комплексна характеристика кліматичних умов України та їх вплив на організацію туризму. Геоморфологічні туристські ресурси: загальний аналіз рельєфу України та його вплив на туристичну діяльність. Особливості використання печер та каньйонів для цілей туризму (спелеотуризм та каньйонінг). Гірський рельєф як основа деяких видів туризму. Гідрологічні ресурси туризму. Моря, річки, озера та водоспади як основні гідрологічні об'єкти туризму. Природні умови формування бальнеологічних ресурсів України. Історія вивчення та особливості використання мінеральних вод і лікувальних грязей в цілях туризму та рекреації. Класифікація курортів України. Біологічні ресурси туризму в Україні. Природоохоронні об'єкти як туристичні ресурси. Поняття про природно-заповідний фонд (ПЗФ). Використання об'єктів ПЗФ в туристсько-краєзнавчій роботі. Класифікація об'єктів ПЗФ. Основні категорії природно-заповідних територій України та особливості їх діяльності.

Історико-культурні краєзнавчо-туристичні ресурси.

Потенціал суспільно-історичних краєзнавчо-туристичних ресурсів України, їх різноманіття. Історико-культурні туристичні ресурси, їх склад та характеристика, подієвий туризм в Україні. Пам'ятки археології як об'єкти туризму. Особливості використання історико-архітектурних ресурсів в краєзнавчо-туристичній роботі. Сакральні туристичні ресурси України. Види музеїв, їх діяльність та роль в краєзнавчо-туристичній роботі. Музейний фонд України. Оборонні споруди як потужний туристичний ресурс. Стан краєзнавчої вивченості замків і фортець України. Класифікація оборонних споруд України. Характеристика видатних пам'яток фортифікаційного будівництва України. Використання замків і фортець у туризмі. Об'єкти господарювання як туристичний ресурс. Особливості використання діючих підприємств для цілей туризму (індустріальний, промисловий, сільський зелений туризм). Історико-культурні об'єкти України включені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Ресурси туристичної інфраструктури.

Туристично-рекреаційне районування території України як основа дослідження туристичних ресурсів.

Теоретико-методологічні підходи та проблеми в питанні щодо туристично-рекреаційного районування території України. Критерії виділення туристсько-рекреаційних регіонів України. Різні схеми туристично-рекреаційного районування України. Просторова організація туристичних

ресурсів як фундамент для проведення туристично-рекреаційного районування території. Особливості використання туристично-рекреаційного районування для потреб дослідження туристичних ресурсів.

Змістовний розділ №3 **Організаційні форми та** **методичні особливості шкільного краєзнавства**

Організаційні форми та основні напрями шкільної краєзнавчої роботи.

Різноманіття організаційних форм шкільної краєзнавчої роботи. Краєзнавча робота в класі. Позакласна краєзнавча робота. Особливості роботи краєзнавчих гуртків, секцій та товариств школярів. Краєзнавча експедиція як основна форма краєзнавчої роботи зі школярами. Особливості підготовчого етапу шкільної краєзнавчої експедиції. Правила проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю України. Матеріально-технічна підготовка групи учнів до краєзнавчої подорожі. Польовий етап краєзнавчої експедиції школярів. Підбиття підсумків шкільної краєзнавчої експедиції. Типовий звіт за результатами краєзнавчої подорожі.

Теоретико-методичні основи шкільної краєзнавчої екскурсії.

Загальні особливості підготовки та проведення шкільної краєзнавчої екскурсії. Різноманіття організаційних форм шкільних краєзнавчих екскурсій. Головні ознаки краєзнавчої екскурсії. Основні функції краєзнавчих екскурсій. Різноманіття та класифікація об'єктів краєзнавчої екскурсії. Паспорт екскурсійного об'єкту. Способи побудови маршруту краєзнавчої екскурсії. Основні вимоги до маршруту та тексту екскурсії. Портфель екскурсовода. Методичні прийоми екскурсійного показу. Методичні прийоми екскурсійної розповіді. Техніка проведення краєзнавчої екскурсії. Технологічна карта екскурсії.

Організація роботи туристсько-краєзнавчого гуртка.

Форми та методи проведення занять у шкільному туристсько-краєзнавчому гуртку. Специфіка роботи позашкільних туристсько-краєзнавчих гуртків. Організаційно-технологічні ідеї розвитку творчих здібностей особистості шляхом залучення школярів до туристсько-краєзнавчої роботи в гуртках. Навчальні програми гуртків та програма виховання учнівської молоді засобами краєзнавчого туризму. Необхідні керівника туристсько-краєзнавчого гуртка. Методи та форми роботи туристсько-краєзнавчого гуртка. Найважливіші компетентності, які мають бути реалізовані у процесі занять шкільним краєзнавством. Роль ігрової діяльності в позаурочній роботі туристсько-краєзнавчого гуртка.

Шкільний музей як організаційно-методичний центр краєзнавчої роботи школярів і педагогів.

Головні функції та напрями роботи шкільних краєзнавчих музеїв. Основні принципи та методика створення шкільного краєзнавчого музею. Положення про музей при навчальному закладі. Положення «Про Музейний фонд України». Порядок обліку музеїв при навчальних закладах. Тематико-експозиційний план шкільного краєзнавчого музею. Уніфікований паспорт музею. Музейно-педагогічні технології у роботі закладу загальної середньої освіти. Комплектування фондів шкільного краєзнавчого музею. Систематичний (типологічний), тематичний і комплексний методи комплектування шкільного краєзнавчого музею. Основні форми комплектування шкільного краєзнавчого музею. Принципи створення музейної експозиції.

Дидактичні особливості реалізації краєзнавчої складової в процесі вивчення шкільного курсу географії.

Сутність краєзнавчого принципу навчання. Головні педагогічні завдання шкільного краєзнавства. Впровадження краєзнавчого принципу в курсі «Загальна географія» у 6 класі та «Географія материків та океанів» у 7 класі. Краєзнавчий принцип в курсі «Україна у світі: природа, населення» у 8 класі середньої школи. Реалізація краєзнавчого принципу в курсі «Україна і світове господарство» у 9 класі. Особливості реалізації краєзнавчого принципу у шкільному курсі географії 10-11 класів.

3. Структура навчальної дисципліни (денна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		лк.	пр.	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовний розділ 1. Туризм як соціально-економічна система. Теоретико-методологічні основи та історія розвитку туризму і шкільного краєзнавства. Нормативно-правове регулювання краєзнавчо-туристичної діяльності в закладах освіти України						
Тема 1. Сутність та особливості туризму. Функції туризму. Теоретико-методологічні основи краєзнавства	14	2	2	-	-	10
Тема 2. Історія розвитку туризму та шкільного краєзнавства у світі та Україні	12	2	2	-	-	8
Тема 3. Нормативно-правове забезпечення краєзнавчо-туристичної діяльності в закладах освіти	12	2	2	-	-	8
Разом за змістовним розділом 1	38	6	6	-	-	26
Змістовний розділ 2. Туристичні ресурси України як основа формування туристично-рекреаційного комплексу						
Тема 4. Сутність та значення туристичних ресурсів	9	2	1	-	-	6
Тема 5. Різноманіття та класифікація туристичних ресурсів	9	2	1	-	-	6
Тема 6. Природні краєзнавчо-туристичні ресурси	12	2	2	-	-	8
Тема 7. Історико-культурні краєзнавчо-туристичні ресурси. Ресурси туристичної інфраструктури	12	2	2	-	-	8
Тема 8. Туристично-рекреаційне районування території України як основа дослідження туристичних ресурсів	12	2	2	-	-	8
Разом за змістовним розділом 2	54	10	8	-	-	36
Змістовний розділ №3						
Організаційні форми та методичні особливості шкільного краєзнавства						
Тема 9. Організаційні форми та основні напрями шкільної краєзнавчої роботи	12	4	2	-	-	6
Тема 10. Теоретико-методичні основи шкільної краєзнавчої екскурсії	12	2	2	-	-	8
Тема 11. Організація роботи туристсько-краєзнавчого гуртка	11	2	1	-	-	8
Тема 12. Шкільний музей як організаційно-методичний центр краєзнавчої роботи школярів і педагогів	9	2	1	-	-	6
Тема 13. Дидактичні особливості реалізації краєзнавчої складової в процесі вивчення шкільного курсу географії	14	4	2	-	-	8
Разом за змістовним розділом 3	58	14	8	-	-	36

Усього годин	150	30	22	-	-	98
--------------	-----	----	----	---	---	----

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

4.1.1. Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Сутність та особливості туризму. Функції туризму. Теоретико-методологічні основи краєзнавства	2
2.	Історія розвитку туризму та шкільного краєзнавства у світі та Україні	2
3.	Нормативно-правове забезпечення краєзнавчо-туристичної діяльності в закладах освіти	2
Разом за змістовним розділом 1		6
4.	Сутність та значення туристичних ресурсів.	2
5.	Різноманіття та класифікація туристичних ресурсів	2
6.	Природні краєзнавчо-туристичні ресурси	2
7.	Історико-культурні краєзнавчо-туристичні ресурси. Ресурси туристичної інфраструктури	2
8.	Туристично-рекреаційне районування території України як основа дослідження туристичних ресурсів	2
Разом за змістовним розділом 2		10
9.	Організаційні форми та основні напрями шкільної краєзнавчої роботи	4
10.	Теоретико-методичні основи шкільної краєзнавчої екскурсії	2
11.	Організація роботи туристсько-краєзнавчого гуртка	2
12.	Шкільний музей як організаційно-методичний центр краєзнавчої роботи школярів і педагогів	2
13.	Дидактичні особливості реалізації краєзнавчої складової в процесі вивчення шкільного курсу географії	4
Разом за змістовним розділом 2		14
Всього		30

4.2. Теми практичних занять

4.2.1. Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Сутність та особливості туризму. Функції туризму. Теоретико-методологічні основи краєзнавства	2
2.	Історія розвитку туризму та шкільного краєзнавства у світі та Україні	2
3.	Нормативно-правове забезпечення краєзнавчо-туристичної діяльності в закладах освіти	2
Разом за змістовним розділом 1		6
4.	Сутність та значення туристичних ресурсів.	1
5.	Різноманіття та класифікація туристичних ресурсів	1
6.	Природні краєзнавчо-туристичні ресурси	2
7.	Історико-культурні краєзнавчо-туристичні ресурси. Ресурси туристичної інфраструктури	2
8.	Туристично-рекреаційне районування території України як основа дослідження туристичних ресурсів	2
Разом за змістовним розділом 2		8

9.	Організаційні форми та основні напрями шкільної краєзнавчої роботи	2
10.	Теоретико-методичні основи шкільної краєзнавчої екскурсії	2
11.	Організація роботи туристсько-краєзнавчого гуртка	1
12.	Шкільний музей як організаційно-методичний центр краєзнавчої роботи школярів і педагогів	1
13.	Дидактичні особливості реалізації краєзнавчої складової в процесі вивчення шкільного курсу географії	2
Разом за змістовним розділом 2		8
Всього		22

4.3. Самостійна робота

4.3.1. Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовний розділ №1		
Туризм як соціально-економічна система. Нормативно-правове регулювання туристичної діяльності в закладах освіти України		
1.	Історія розвитку туризму в світі та Україні	18
2.	Функції та дисфункції туризму як соціально-економічного явища	8
Разом за змістовим модулем 1		26
Змістовний розділ 2. Туристичні ресурси України як основа формування туристично-рекреаційного комплексу		
3.	Туристичні ресурси як основа формування туристичної індустрії регіону	6
4.	Історичні передумови освоєння туристично-ресурсного потенціалу України: історична періодизація, наукова спадщина	6
5.	Методи комплексної оцінки потенціалу геотуристичних систем	8
6.	Сучасний стан та напрямки геотуристичних досліджень	8
7.	Просторова організація туристичних ресурсів як фундамент для проведення туристично-рекреаційного районування території	4
8.	Порівняльний аналіз туристичних ресурсів різних туристично-рекреаційних районів України	4
Разом за змістовим модулем 2		36
Змістовний розділ №3		
Організаційні форми та методичні особливості шкільного краєзнавства		
9.	Функції шкільного краєзнавства в умовах Нової української школи	6
10.	Різноманіття та класифікація об'єктів краєзнавчої екскурсії. Портфель екскурсовода	8
11.	Організаційно-технологічні ідеї розвитку творчих здібностей особистості шляхом залучення школярів до туристсько-краєзнавчої роботи в гуртках	8
12.	Тематико-експозиційний план шкільного краєзнавчого музею. Уніфікований паспорт музею	6
13.	Головні педагогічні завдання шкільного краєзнавства	8
Разом за змістовим модулем 3		36
Всього годин		98

4.4. Індивідуальні завдання

Реферати з курсу «Краєзнавство і туризм»

1. Сучасний стан і перспективи розвитку туризму.

2. Ієрархічні рівні геопросторової організації туризму.
3. Індустрія туризму як міжгалузевий комплекс, її місце і роль у господарському комплексі країни.
4. Класифікація туристичних ресурсів.
5. Мотиваційні групи споживачів за ціннісними туристичними пріоритетами.
6. Класифікація маршрутів.
7. Графоаналітична модель організації маршруту.
8. Туризм як геопросторовий процес, його специфічні ознаки.
9. Історичні передумови виникнення туризму.
10. Туризм і екскурсії в XVII-XIX століттях та на початку XX століття.
11. Світовий туризм на сучасному етапі.
12. Етапи розвитку туризму в Україні.
13. Екскурсійне обслуговування туристів.
14. Загальні принципи організації транспортного обслуговування туристів.
15. Правила оформлення туристичних документів.
16. Безпека туристичних подорожей.
17. Спеціалізовані види туризму.
18. Організація спортивно-оздоровчого туризму.
19. Особливості організації окремих видів туризму.
20. Розвиток шкільного краєзнавства на західноукраїнських теренах до середини XX ст.

4.5. Форми та методи навчання

Під час вивчення дисципліни основи туризму передбачено комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп'ютерна підтримка освітнього процесу, зокрема конференцій у Google Meet, тестування в Classtime, виконання завдань у Google Classroom. Впроваджуються інтерактивні методи навчання (ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, кейс-метод, мозковий штурм тощо).

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: розповідь, пояснення, лекція, демонстрація, ілюстрація, практичні роботи, самостійна робота з різними джерелами інформації, робота з картами, підготовка повідомлень, рефератів, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та географічних закономірностей.

Для стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів застосовуються наступні методи: метод проблемного викладу матеріалу; моделювання життєвих ситуацій; метод опори на життєвий досвід; навчальної дискусії, мозковий штурм тощо.

Для контролю й самоконтролю ефективності навчально-пізнавальної діяльності студентів використовуються методи усного та письмового контролю, самоконтролю та взаємоконтролю, рецензування відповідей.

4.6. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з дисципліни є:

- екзамен;
- тести;
- практичні роботи;
- реферати;
- студентські презентації;
- завдання на лабораторному обладнанні, реальних об'єктах тощо;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-трансферною системою здійснюється шляхом поточного та підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

4.6.1. Поточний контроль

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок, умінь самостійно опрацювати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Поточний контроль реалізується у формі фронтального та індивідуального усного опитування, письмового опитування, перевірки практичних робіт, перевірки конспектів (тез), захист повідомлень, рефератів, тестування, контрольна робота тощо.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- виступ з основного питання;
- усна доповідь;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- аналіз джерельної та монографічної літератури;
- письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- підготовка тез, конспектів навчальних або наукових текстів;
- систематичність роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань.

При оцінювання знань і вмінь студентів враховується:

- ступінь сформованості загальних та фахових компетентностей, досягнення програмних результатів навчання, визначених ОПП «Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота» і даною програмою дисципліни;
- ступінь опанування теоретичними знаннями з курсу «Краєзнавство і туризм»;
- рівень осмислення студентами здобутих знань;
- повнота розкриття головних понять, точність застосування наукових термінів;
- правильність виконання практичних завдань;
- оволодіння вміннями і навичками правильно і ефективно застосовувати отримані знання на практиці, зокрема в природоохоронній діяльності;
- ступінь розвитку в студентів творчого мислення, сформованість наукового світогляду та екологічної культури.

Максимальний бал за повну, вичерпну відповідь в усній або письмовій формі під час практичного заняття – 5 балів:

- **5 б.** ставиться, коли студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить посилання на потрібну літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Студент робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.
- **4 б.** ставиться, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей.
- **3 б.** ставиться студентові, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно, припускається помилок.
- **2 б.** одержує студент, який невпевнено переказує матеріал, не завжди вправно ілюструючи його. Під час відповіді потребує допомоги, допускається помилок;
- **1 б.** ставиться студентові, який робить вдале доповнення, виправляє неточності, однак при цьому індивідуально не виступає з окремих питань.

Виконання практичних завдань та захист практичної роботи оцінюється максимум в 5 балів, при цьому максимальну кількість балів отримує студент, який вчасно, бездоганно і охайно виконав всі завдання. 4-3 бали – отримує студент, який мав певні труднощі при виконання поставлених завдань, але зміг їх успішно подолати. 2-1 бал – ставиться студентові, який не зміг вчасно виконати всі практичні завдання роботи і не виявив при цьому

самостійності у їх виконанні.

Підготовка та захист реферативної роботи оцінюється максимум в 5 балів. (при цьому враховується його зміст, оформлення, захист, анотація).

в 5 б. – оцінюється бездоганно структурована робота, яка містить оформлені відповідно до вимог *титульний аркуш, зміст, перелік умовних позначень* (за необхідності), *вступ, основну частину, висновки, список використаних джерел, додатки* (за необхідності), анотацію. Студент виявляє абсолютну грамотність у мовному оформленні: роботу написано з дотриманням вимог наукового стилю, без орфографічних, пунктуаційних, граматичних, лексичних помилок. Цитування коректне, оформлене відповідно до правил. У роботах з історичних мовних дисциплін враховується культура передачі тексту засобами сучасної графіки з використанням необхідних елементів старої графічної системи: не допускається жодного відхилення. Захист роботи демонструє вільне володіння матеріалом, уміння відповідати на питання з теми, відстоювати власні позиції, опираючись на результати дослідження.

4 б. – виставляється за самостійну, добре структуровану роботу, яка містить усі компоненти, продиктовані матеріалом дослідження. Усі етапи роботи виконано як в роботі на «відмінно», але при цьому трапляються одиничні помилки. Усі компоненти роботи, які оформляються за зразком чи розробленими моделями (список літератури, титульний аркуш, додатки, а також цитування), не повинні містити жодної помилки. Студент виявляє мовленнєву грамотність, дотримуючись вимог наукового викладу, правил орфографії та пунктуації, виявляючи багатство мовлення на всіх мовних рівнях. Можливі одиничні негрубі помилки. На захисті студент вільно викладає результати дослідження, в основному впевнено відповідає на питання, помиляючись у несуттєвих моментах. Намагається відстоювати свою позицію. Оформлення роботи відповідає вимогам, бездоганно оформляються компоненти за абсолютним зразком (титульний аркуш, список літератури. Захист роботи показує орієнтацію студента в літературі з проблеми, здатність представити самостійно зібраний матеріал і висновки його дослідження. Але на питання відповідає невпевнено чи нечітко, інколи виникають труднощі із використанням понятійного апарату.

3 б. – виставляється за самостійно написану роботу, в якій витримано структуру, описано достатню кількість доступної літератури, зроблено висновки. Автор формулює мету і завдання, хоч не завжди робить це чітко й виразно, але при цьому виклад відповідає їм. Студент виявляє ознайомлення з основною літературою, хоч посилання на неї робить одиничні. Деінде спостерігається реферування чи навіть неоформлене цитуванням переписування.

За зразком правильно оформляє титульний аркуш, а в списку літератури припускається неточностей (не більше 3 у сумі). Додатки є, але не в усьому відповідають правилам (наприклад, таблиці не мають назв).

Мовленнєва грамотність достатня, але фіксується відхилення від наукового стилю при намаганні дати самостійно опис мовної одиниці, можливі орфографічні й пунктуаційні помилки в типових правописних позиціях, не виявляється багатство мовлення, а тому можливі тавтологія, плеоназми, вживання слів у невласливих значеннях. На захисті студент користується записами, які в основному показують його обізнаність з теми, але при цьому він губиться, відповідаючи на питання, намагається навести приклади, а не їх власну інтерпретацію.

2 б. – свідчить про первісне опрацювання теми: зібрано мінімум матеріалу, студент уявляє про що треба писати і реферативно передає теоретичні відомості. При цьому мовний матеріал не аналізує, а підставляє під відомі твердження. Самостійності у викладі практично немає. Структурно робота незграбна, може мати не всі необхідні компоненти.

Мовленнєве оформлення в самостійних фрагментах примітивне, з великою кількістю помилок.

Захист показує, що студент має загальне уявлення з проблеми, яке намагається донести до слухачів при виступі.

1,0 б. – виставляється за роботу, написану на основі єдиного джерела, яке формує найзагальніше розуміння проблеми. Студент реферує матеріал, не виділяючи цитат (списує частини монографії чи статті), робить примітивні висновки. Але виступає перед аудиторією, невпевнено переказуючи прочитаний текст. Мовленнєве оформлення несамостійне, можуть бути помилки.

4.6.2. Контроль засвоєння окремих змістовних розділів

Форми проведення контролю засвоєння окремих змістовних розділів під час вивчення дисципліни «Краєзнавство і туризм»:

- комплексна письмова контрольна робота;
- комплексне тестування.

За комплексне тестування чи письмову контрольну роботу студенти максимум можуть отримати 20 балів. Контрольна робота містить в собі як питання теоретичного характеру, так і практичні завдання та завдання на знання номенклатури з вивчених тем.

4.6.3. Підсумковий (семестровий) контроль

Завданням підсумкового контролю є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

З дисципліни «Краєзнавство і туризм» передбачені така форма семестрового контролю, як екзамен в кінці 3 семестру.

4.7. Перелік програмових питань для самоконтролю:

1. Сутність та особливості туризму. Функції туризму.
2. Поняття про туризм та його функції і дисфункції.
3. Туризм і рекреація.
4. Класифікація туризму.
5. Сутність спортивного туризму. Поняття про туристсько-спортивний маршрут. Форми туристсько-спортивної діяльності.
6. Нормативно-правове забезпечення краєзнавчо-туристичної діяльності в закладах освіти.
7. Глобальний етичний кодекс туризму, хартія туризм.
8. Основні нормативно-правові акти, які регулюють туристичну роботу в закладах освіти України. Закон України «Про туризм».
9. Зміст Інструкції щодо організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю.
10. Інструкція щодо організації та проведення туристсько-спортивних походів з учнівською та студентською молоддю.
11. Положення про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії.
12. Поняття «туристичні ресурси» та «туристичний (туристсько-краєзнавчий, туристсько-рекреаційний) потенціал». Сутність і особливості освоєння туристичних ресурсів.
13. Туристичні, туристично-рекреаційні та краєзнавчо-туристичні ресурси, їх основні властивості.
14. Регіоналізація в аналізі туристичних ресурсів – важливий напрямок геотуристичних досліджень.
15. Історичні передумови освоєння туристично-ресурсного потенціалу України: історична періодизація, наукова спадщина.
16. Методи комплексної оцінки потенціалу геотуристичних систем.
17. Сучасний стан та напрямки геотуристичних досліджень. Наукові центри та установи дослідження туристично-ресурсного потенціалу України.
18. Наукові підходи до систематики та класифікації туристичних ресурсів. Наукова сутність та суспільне значення туристсько-рекреаційної діяльності у природному середовищі.
19. Функції рекреаційного природокористування. Передумови використання природних та суспільних ресурсів і об'єктів для туристсько-краєзнавчих цілей.
20. Критерії та методика класифікації туристичних ресурсів.
21. Різні схеми класифікації туристичних ресурсів.
22. Потенціал природних краєзнавчо-туристичних ресурсів України, їх різноманітня.
23. Кліматичні туристські ресурси: комплексна характеристика кліматичних умов України та їх вплив на організацію туризму.

24. Орографічні туристські ресурси: загальний аналіз рельєфу України та його вплив на туристичну діяльність. Особливості використання печер та каньйонів для цілей туризму (спелеотуризм та каньйонінг). Гірський рельєф як основа деяких видів туризму.

25. Водні ресурси туризму. Моря, річки, озера та водоспади як основні гідрологічні об'єкти туризму.

26. Природні умови формування бальнеологічних ресурсів України. Історія вивчення та особливості використання мінеральних вод і лікувальних грязей в цілях туризму та рекреації.

27. Класифікація курортів України.

28. Біотичні ресурси туризму в Україні.

29. Природоохоронні об'єкти як туристичні ресурси. Поняття про природно-заповідний фонд (ПЗФ). Використання об'єктів ПЗФ в туристсько-краєзнавчій роботі. Класифікація об'єктів ПЗФ. Основні категорії природно-заповідних територій України та особливості їх діяльності.

30. Потенціал суспільно-історичних краєзнавчо-туристичних ресурсів України, їх різноманіття.

31. Історико-культурні туристичні ресурси, їх склад та характеристика, подієвий туризм в Україні. Пам'ятки археології як об'єкти туризму.

32. Особливості використання історико-архітектурних ресурсів в краєзнавчо-туристичній роботі.

33. Сакральні туристичні ресурси України.

34. Види музеїв, їх діяльність та роль в краєзнавчо-туристичній роботі. Музейний фонд України.

35. Оборонні споруди як потужний туристичний ресурс. Стан краєзнавчої вивченості замків і фортець України. Класифікація оборонних споруд України.

36. Характеристика видатних пам'яток фортифікаційного будівництва України. Використання замків і фортець у туризмі.

37. Об'єкти господарювання як туристичний ресурс. Особливості використання діючих підприємств для цілей туризму (індустріальний, промисловий, сільський зелений туризм).

38. Історико-культурні об'єкти України включені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

39. Ресурси туристичної інфраструктури.

40. Туристично-рекреаційне районування території України як основа дослідження туристичних ресурсів.

41. Теоретико-методологічні підходи та проблеми в питанні щодо туристично-рекреаційного районування території України. Критерії виділення туристсько-рекреаційних регіонів України.

42. Різні схеми туристично-рекреаційного районування України.

43. Просторова організація туристичних ресурсів як фундамент для проведення туристично-рекреаційного районування території.

44. Особливості використання туристично-рекреаційного районування для потреб дослідження туристичних ресурсів.

45. Організаційні форми та основні напрями шкільної краєзнавчої роботи. Краєзнавча робота в класі. Позакласна краєзнавча робота.

46. Особливості роботи краєзнавчих гуртків, секцій та товариств школярів.

47. Краєзнавча експедиція як основна форма краєзнавчої роботи зі школярами. Особливості підготовчого етапу шкільної краєзнавчої експедиції. Правила проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю України. Матеріально-технічна підготовка групи учнів до краєзнавчої подорожі.

48. Польовий етап краєзнавчої експедиції школярів. Підбиття підсумків шкільної краєзнавчої експедиції.

49. Типовий звіт за результатами краєзнавчої подорожі.

50. Теоретико-методичні основи шкільної краєзнавчої екскурсії.

51. Загальні особливості підготовки та проведення шкільної краєзнавчої екскурсії. Різноманіття організаційних форм шкільних краєзнавчих екскурсій. Головні ознаки краєзнавчої екскурсії. Основні функції краєзнавчих екскурсій.

52. Різноманіття та класифікація об'єктів краєзнавчої екскурсії. Паспорт екскурсійного об'єкту.

53. Способи побудови маршруту краєзнавчої екскурсії. Основні вимоги до маршруту та тексту екскурсії. Портфель екскурсовода.

54. Методичні прийоми екскурсійного показу. Методичні прийоми екскурсійної розповіді. Техніка проведення краєзнавчої екскурсії. Технологічна карта екскурсії.

55. Форми та методи проведення занять у шкільному туристсько-краєзнавчому гуртку. Специфіка роботи позашкільних туристсько-краєзнавчих гуртків. Організаційно-технологічні ідеї розвитку творчих здібностей особистості шляхом залучення школярів до туристсько-краєзнавчої роботи в гуртках.

56. Навчальні програми гуртків та програма виховання учнівської молоді засобами краєзнавчого туризму. Необхідні навички керівника туристсько-краєзнавчого гуртка.

57. Методи та форми роботи туристсько-краєзнавчого гуртка. Найважливіші компетентності, які мають бути реалізовані у процесі занять шкільним краєзнавством. Роль ігрової діяльності в позаурочній роботі туристсько-краєзнавчого гуртка.

58. Головні функції та напрями роботи шкільних краєзнавчих музеїв. Основні принципи та методика створення шкільного краєзнавчого музею.

59. Положення про музей при навчальному закладі. Положення «Про Музейний фонд України». Порядок обліку музеїв при навчальних закладах.

60. Тематико-експозиційний план шкільного краєзнавчого музею. Уніфікований паспорт музею. Музейно-педагогічні технології у роботі закладу загальної середньої освіти.

61. Комплектування фондів шкільного краєзнавчого музею. Систематичний (типологічний), тематичний і комплексний методи комплектування шкільного краєзнавчого музею. Основні форми комплектування шкільного краєзнавчого музею. Принципи створення музейної експозиції.

62. Сутність краєзнавчого принципу навчання. Головні педагогічні завдання шкільного краєзнавства.

63. Впровадження краєзнавчого принципу в курсі «Загальна географія» у 6 класі та «Географія материків та океанів» у 7 класі.

64. Краєзнавчий принцип в курсі «Україна у світі: природа, населення» у 8 класі середньої школи.

65. Реалізація краєзнавчого принципу в курсі «Україна і світове господарство» у 9 класі.

66. Особливості реалізації краєзнавчого принципу у шкільному курсі географії 10-11 класів

4.8. Розподіл балів, які отримують студенти з дисципліни «Краєзнавство і туризм» за такої форми підсумкового контролю як екзамен (3 семестр)

Поточне тестування					Контр. роб.		Сам. роб.	Екзамен	Всього
Змістовий модуль № 2									
T9	T10	T11	T12	T13	KP1	KP2	15	40	100
5	5	5	5	5	10	10			
Бали за модуль					Всього				
25					20				

Шкали оцінювання: 100-бальна, ECTS та національна

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	Е	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	--	---

5. Навчально-методичне забезпечення

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча програма дисципліни.
3. Силабус дисципліни.
4. Тексти лекцій та практичних робіт.

Рекомендовані джерела інформації Базові джерела

1. Абрамов В. В. Історія туризму: підруч./ В. В. Абрамов, М. В. Тонкошкур. – Харків: Видавництво «Форт», 2010. – 286 с.
2. Бугрій В.С. Шкільне краєзнавство в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) монографія / В. С. Бугрій. – Суми: МакДен, 2011.
3. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. / В. Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги-ХХІ, 2003. – 300 с.
4. Корнеєв О.В. Українські дослідники-краєзнавці / О.В. Корнеєв, В. П. Корнеєв. Видатні мандрівники, мореплавці та дослідники-краєзнавці. – Х.: Вид. гр. «Основа», 2005. – С. 176-215.
5. Костриця М. Ю. Шкільна краєзнавчо-туристична робота: Навч. посібник / М.Ю. Костриця, В.В. Обозний. – К.: Вища школа, 1985.
6. Костриця М.Ю. Шкільна краєзнавчо-туристична робота / М.Ю. Костриця, В.В. Обозний – К. Вища школа, 1995.
7. Крачило М.П. Краєзнавство і туризм. – К., Вища школа 1994.
8. Манько І.В. Реалізація краєзнавчого принципу в урочній та позакласній роботі з географії.- Кривий Ріг, 2009. – 36 с.
9. Навчальна програма з географії (10-11 клас). – К.: 2017.
10. Навчальна програма з географії (6-9 клас). – К.: 2017.
11. Нормативно-правові акти України з питань туризму: Збірник законодавчих та нормативних актів / Упор. М. І. Камлик. – К.: Атіка, 2004. – 464 с.
12. Обозний В.В. Краєзнавство: Навч. посібник-практикум / В.В. Обозний – Вид. 2-ге, доп. – К.: Науковий світ, 2004.
13. Обозний В.В. Краєзнавство: Навчальний посібник-практикум / В. В. Обозний – К.: Міжнародна фінансова агенція, 1997. – 265 с.
14. Олішевська Ю.А. Основи краєзнавства: навчально-методичний посібник./ Ю.А. Олішевська. - К., 2011.
15. Організація туризму: підручник / І. М. Писаревський, С. О. Погасій, М. М. Покоłodна та ін.; за ред. І. М. Писаревського. – Х.:ХНАМГ, 2008. – 541 с.
16. Пересічний О. В. Готельно-ресторанний бізнес, стан та перспективи розвитку. / О. В. Пересічний. – К.: Знання . – 2007. – 430 с.
17. Петранівський В.Л. Туристичне краєзнавство: Навч. посібник / В.Л. Петранівський, М.Й Рутинський / за ред. Ф. Д. Заставного. – 2-ге вид., К.: Знання, 2008.
18. Писаревський І. М. Матеріально-технічна база готелів: підручник / І. М. Писаревський, А. А. Рябев. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 276 с.
19. Писаревський І. М. Планування та організація туристських маршрутів: Підручник / І. М. Писаревський, М. В. Тонкошкур; Харків. нац. ун-т. міськ госпва. – Харків.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2011. – 304 с.
20. Про туризм: Закон України № 1282-IV – ВР від 18.11.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 13. С. 180.
21. Прокопчук В.С. Деякі аспекти теорії і методології шкільного краєзнавства / В.С. Прокопчук // Краєзнавство. – К., 2011- Вип.3. – С. 29- 35.
22. Прокопчук В.С. Шкільне краєзнавство: навчальний посібник / В. С. Прокопчук. Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – К., Кам'янець-Подільський: Кондор, 2010.

23. Прус І.Т. Краєзнавча робота в школі / І. Т. Прус – К.: Рад. школа, 1984. – 112 с.

Додаткові джерела:

1. Бугрій В.С. Проблема визначення вихідних понять теорії шкільного краєзнавства / В. С. Бугрій // Філософія науки: традиції та інновації, 2014, № 2 (10) – С. 106 – 113.
2. Бугрій В.С. Розвиток змісту та структури краєзнавчої освіти в основній та старшій школі України 1991-2010 рр.) / Освітологічний дискурс, 2014. - №4 (8). – С. 34-43.
3. Костриця М.Ю. Витоки географічного краєзнавства в Україні // Географія та основи економіки в школі. – 2000. – № 1.- С.31-32. –№ 2. – С. 34-35.
4. Положення про туристсько-краєзнавчу експедицію «Краса і біль України» // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1992. – № 3. – С. 22-26.
5. Рудницька Н.Ю. Використання вчителями краєзнавчого матеріалу в навчально-виховному процесі: історико-педагогічний аспект / Н.Ю. Рудницька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2003. – Вип.12 – С. 230-233.
6. Русова С. Дидактика / С. Русова // Вибрані педагогічні твори. – Кн. 2 – К.: Либідь, 1997.
7. Сапрунова Н. С. Туризм: еволюція, структура, маркетинг. / Н. С. Сапрунова. – М.: Ось-89, 1997. – 160 с.
8. Сокол Т. Г. Організація туристичної діяльності в Україні: Навчальний посібник. – К.: «Рокор», 2001. – 200 с.
9. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності: Підручник / Т. Г. Сокол. – К.: Грамота, 2006. – 264 с.
10. Тонкошкур М. В. Туристське краєзнавство: Підручник / М. В. Тонкошкур, М. М. Поколюда, І. Л. Полчанінова; Харк. нац. акад. міськ госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 475 с.
11. Федорченко В. К. Туристський словник-довідник: Навч. посіб. / В. К. Федорченко, І. М.Мініч – К.: Дніпро, 2000. – 160 с.
12. Фрей Л.В. Історія розвитку самодіяльного спортивно-оздоровчого туризму в Україні / Л.В. Фрей // Гуманітарний вісник. – 2014. – № 20. – С. 69–77.
13. Цибух В.І. Роль та значення спортивного туризму в соціально-економічному розвитку регіонів / В.І. Цибух // Туризм. – Київ, 2015. – Випуск II (58). – С. 104-108.
14. Шищенко П.Г. Сутність географічного краєзнавства / П. Г. Шищенко //Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2000. – № 42. – С. 1-2.

Електронні джерела інформації

1. Гаагська декларація Міжпарламентської конференції з туризму (Гаага, 10-14 квітня 1989 р.) [електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_904#Text. – Назва з екрану.
2. ДСТУ 3862-99 Ресторанне господарство. Терміни та визначення. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nau.kiev.ua/nau10/ukr/getcnt.php?uid=1022.260.0&nobreak>.
3. ДСТУ 4268:2003 Послуги туристичні. Засоби розміщування. Загальні вимоги. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kurortservice.com/uploads/assets/file/per.pdf>.
4. ДСТУ 4269:2003 Послуги туристичні. Класифікація готелів. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до стандарту: <http://www.ukrhotels.com/files/File/4269-2003.pdf>.
5. ДСТУ 4281:2004 Заклади ресторанного господарства. Класифікація. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://3umf.com/doc/449/>.
6. ДСТУ 4527:2006 Послуги туристичні. Засоби розміщування. Терміни та визначення. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.prohotel.tv/forum/index.php?autocom=downloads&showfile=439>.
7. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII [Електронний ресурс] - Режим доступу- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n72>.
8. Закон України «Про повну загальну середню освіту» №764-IX від 13.07.2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
9. Комунальний заклад «Кіровоградський обласний центр туризму, краєзнавства та екскурсії учнівської молоді». Офіційний сайт [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://onedrive.live.com/>.
10. Наказ МОН України «Про затвердження Положення про центр, будинок, клуб, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості

учнівської молоді, станцію юних туристів» [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0010-03>.

11. Основи спортивного туризму в рекреаційній діяльності: збірник наукових праць [Електронний ресурс]. – Харків : ХДАФК, 2016. – 358 с. – Режим доступу : <http://journals.uran.ua/index.php/wissn055>.

12. Правила користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг, затверджені наказом Державної туристичної адміністрації України від 16.03.2004 № 19 та зареєстровані в Мін'юсті України 02.04.2004 за № 413/9012. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lawua.info/jurdata/dir206/dk206012.htm>.

13. Правила обов'язкової сертифікації послуг з тимчасового розміщення (проживання) із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 3 вересня 2007 року № 207 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lawua.info/bdata2/ukr2303/index.htm> та vi-leghas.ua/content/view/3878/36/lang,ukrainian/.

14. Указ Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання» від 18 травня 2019 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://www.president.gov.ua/documents/2862019-27025>.

15. Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді. Офіційний сайт [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrjuntur.org.ua/>.

16. Федерація спортивного туризму України. Офіційний сайт [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fstu.com.ua/>.

17. Хартія туризму [електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_640#Text. – Назва з екрану.

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральнотуркменському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).

Під час вивчення дисципліни «Краєзнавство і туризм» студенти мають регулярно відвідувати навчальні заняття згідно затвердженого розкладу або ж документально підтвердити важливу причину своєї відсутності (медична довідка, довідка з військомату, лист-клопотання щодо участі у певних культурно-масових, наукових, спортивних заходах тощо).

В процесі навчання студенти мають дотримуватись принципів академічної доброчесності та загальноприйнятих норм етичної поведінки: зокрема не допускається з боку студентів списування, надання завідомо неправдивої інформації, фабрикація та фальсифікація даних, академічний плагіат та самоплагіат, несвоєчасне виконання чітко поставленого завдання, пропонування хабара викладачу, користування мобільним телефоном під час занять різної форми, а також іншими гаджетами під час контрольних заходів перевірки знань. Співпраця студента із іншими учасниками навчального процесу (викладачами, студентами, працівниками навчальних лабораторій, деканату, бібліотеки та ін.) має базуватись на принципах поваги, партнерства та взаємодопомоги, відповідальності, законності, соціальної справедливості, дотримання ділового етикету.

Студент має право звертатися до викладача за додатковим поясненням матеріалу курсу чи змісту практичних завдань протягом робочого часу під час консультацій.